

A pálcától a mikrofonig és tovább a politikai szerepvállalásig

A kisebbségi lét – ezt mindnyájan tudjuk – mindig elszánt és hűséges embereket kívánt. Áldozatos munkát, állandó készenlétet, meg nem alkuvó bátorságot. Máskülönben elszakadnak a nemzeti közösség egyben tartó kötelékei és a széthulló társadalom maga alá temeti az anyanyelvet, a nemzeti kultúrát és a nemzeti történelmet. Olyan emberekre – írókra, publicistákra, médiamunkásokra, könyvkiadókra – van szükség, akik vállukra veszik és gondozzák a veszélyeztetett nemzeti közösség terheit, a közös örökséget, fényeket gyűjtenek a rideg homályban. Ilyen fényforrás volt a bukaresti magyar nyelvű tévéadás, mely 1969-ben történt létrejöttével új korszakot nyitott az erdélyi magyarok gondolkodásában, látásmódjában. A kérdés az volt: lehet-e az egyre izmosodó diktatúrában nézhető, vállalható, az erdélyi magyarságot szolgáló tv-műsört csinálni? S bár összefoglaló tudományos munka nem íratott még meg az adás első 15 évéről, az azóta megjelenő írások, vallomások, a műsor megőrzött celluloidszalagjai bizonyítják: igenis lehetett. Ez az adás ébresztette rá a Székelyföld, a Partium, a Bánság magyarjait és tudatosította bennük, hogy összetartoznak. Közösségteremtő könnyű- és népzenei műsorai, a létkérdésekről szóló dokumentumfilmjei a metakommunikáció sajátos eszközével célt értek az erdélyi magyar közösségben. Köszönhetően a Magyar Adás felejthetetlen főszerkesztőjének, Bodor Pálnak és néhány kollégának, köztük Boros Zoltánnak, akiknek világos iránytűi voltak, tudták, hogy mit akarnak, azt is, hogy mit lehet, s hogyan lehet kisajtolni helyzetünkből a lehetetlent.

Boros Zoltán – ötöle tudjuk – a zongorától két-három lépésre született a dél-bihari Gyantán. Apja református pap, irodalomszerető, írogató lelkész, édesanyja zenetanár. 16 évesen zongora szakra jelentkezett, de hazaküldték, gyakoroljon még egy évet, így választotta második szerelmét, a magyar szakot a Bolyai Egyetem bölcsész karán. Három év elteltével, 1958-ban azonban kizárták az ország minden egyeteméről, mert egy, az '56-os „bűnöket” két évvel az események után felróvó viharos gyűlésen azok között volt, akik tiltakoztak az ülésvezető provokáló kérdései és diktatórikus hangneme ellen. A szilencium letelte után Boros elvégezte a kolozsvári zenekonzervatórium zenetanár és karvezető szakát. Az ifjú zenetanár nem vállalt rögtön rabigát, hanem aktív dzsessz- és könnyűzenészként (hiszen az egyetemi évek alatt saját együttese is volt), szabadúszóként vágott neki a nagybetűs életnek. A román tengerparton, sőt egy Földközi-tengeri hajóúton is muzsikált. 1969-ben aztán leszerződött karmesternek a nagyváradi színházhoz. A színházat kedvelte, de szeretett volna a média közelébe kerülni, és egyre inkább mocorgott benne a vágy, hogy ne egy szomszéd művészeti

műfaj kiegészítőjeként működnek, hanem alapvetően zenével foglalkozzon, lehetőleg egy szakmailag színvonalas helyen, a média közelében. 1970 őszén Bukarestben felkereste Bodor Pált, elmondta neki, hogy nézi a Magyar Adást, és azt vette észre, hogy nincs zenei szerkesztő, márpedig ő szívesen vállalná. Bodornak jól jött az ajánlat, hiszen az alakuló magyar médiaműhely nagy emberhiánnyal küszködött. S bár a szerződtetése nem volt problémamentes a bölcsészkarról történt kirúgása miatt, Bodor diplomáciai képessége nem ismert akadályokat. És Boros Zoltán 1971 ősztől 1985-ig a bukaresti Magyar Adáshoz került, de még nem lett tévés. A tévés-mesterség csínját-bínját, szakmai fogásait ő is, akárcsak mi valamennyien, akik akkor ott voltunk, a kitűnő román kollégáktól, rendezőktől, operatőröktől, vágóktól tanultuk meg.

Boros Zoltán életművében releváns, meghatározó a Magyar Adásnál 1971-től '85-ig eltöltött első közel másfél évtizedes időszak. A zenetanár végzettségű, aktív dzsessz- és könnyűzenész Boros létrehozója, kovásza az Erdélyben hiányzó magyar zenei műfajoknak és szakszerű menedzsere azok népszerűsítésének. Nem volt erdélyi magyar könnyűzene, csak néhány könnyűsúlyú énekes. Tegyük úgy, mintha lenne – mondta, és szívós munkával, profizmussal felépített néhány együtttest, médiatérbe emelte a Siculus fesztivált. Az élő nyilvános felvételű Zenés Karavánnal, amelyben a hely- és kultúrtörténeti jelleg uralkodott sok zenével – társszerkesztőként magam is részt vettem –, majd a Klubdélutánnal, a tévé sajátos metakommunikációs eszközeivel bátorító, az együvé tartozás érzését erősítő üzeneteket fogalmaztunk meg és juttattunk el a romániai magyar nézők százezreire. Boros Zolinak, egy muzeográfusnak és egy vállalkozó szellemű csíkszeredai fiatal KISZ-titkárnak köszönhető a régizene újjászületése a Mikóvárban. A Kájoni meg a Vietorisz kódex dallamai, valamint a középkor virágénekei reményt keltő lámpást jelentettek a néző számára a diktatúra '80-as éveiben.

1985. január – filmszakadás. Írásos utasítás nélkül megszűnik az RTV Magyar Adása. Megszűnnek a magyar és német nyelvű regionális rádióadások, kivéve a bukaresti rádió egyórás magyar adását. Boros Zoltán zenei rendezőként maradt tovább a köztelevízióban és rádióban, rendszeresen koncertezik, lemezfelvételeket készít dzsesszegyüttesével.

1989. december 22-én az elsők között szólalt meg magyarul a Szabad Román Televízió képernyőjén. 1990 januárjában néhány régi munkatárssal és fiatal értelmiséggel újraindítják az RTV magyar nyelvű adását, kollégái megválasztották főszerkesztőnek. Az új Magyar Adás célul tűzte ki mindannak a bemutatását az erdélyi magyarok történetéből, amiről a kommunista diktatúrában hallgatni kellett. A román hadseregpáncsok magyarok elleni atrocitásairól, az '50-es évek koncepciók pereiről, vagy immár az új korszakban a marosvásárhelyi pogromkísérlet eseményeiről. Mindezekről dokumentumfilmek, beszámolók, helyszíni tudósítások készültek. Az újraindított Magyar Adás igyekszik tárgyilagosan, tényszerűen tájékoztatni a feszültségekkel terhes romániai helyzetről. Stúdiójában elhangzik minden számottevő vélemény az időközben rétegződött, plurálissá váló erdélyi magyar politikai életből. És

ez valószínűleg nem tetszett egyes, a hatalomhoz közelálló erdélyi magyar politikusnak. Borost főszerkesztői mandátumának lejártá előtt 2002-ben nyugdíjazzák. Dokumentumfilmeket készít, ezek sorában feltétlenül meg kell említenünk a *Fekete vasárnapot*, mely a II. világháború végén a Bihar megyei Gyanta faluban egy román tábornok parancsára történt kivégzésekről szól, a bukaresti magyarság viharvert történetét felelevenítő *Magyarok a Balkán kapujában* címűt, a *Hetek* és a *Félelem nevében* című dokumentumfilmeket, melyek az '56-os magyar forradalommal rokonszenvező, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen és a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen történő diákmegmozdulásokról szólnak. Folytatja dzsesszmuzsikusi szereplését, majd meggyőződésből belép, politikai közéleti szerepet vállalva, a hozzá világlátásban, értékrendben közelálló, 2003-ban megalakult Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsba. Írásaiban magyar médiagalaxist szorgalmaz a Kárpát-medencében, és az EMNT művelődésügyi alelnökeként panaszt tesz a Realitatea hírtelevízió *Románia a románoké* elnevezésű kirekesztő, sovinszta klipjének sugárzása miatt az Országos Audiovizuális Tanácsnál. A médiahatóság törvénytörőnek találta és leállította a klip sugárzását.

Milyen volt Boros Zoltán mint kolléga? Másfél évtizedes, jó néhány emlékezetes közös munka, forgatás után mondhatom: pontos, precíz, pedáns, végtelenül maximalista, ami a minőséget illeti. És még valami: az én lobbanékony, szókimondó természetemet jól ellenpontoszta sima modorával, diplomáciai érzékével a helyi potentátokkal, a tévé ideológiai baktériáival való tárgyalásainkkor.

A laudációnak műfaja szerint a célba vett személy dicsérése, fölmagasztalása a feladata, semmi más. Miközben a világ sokféle, az emberek jók és rosszak, vagy néha jók és rosszak. És ha valakiről hitelt érdemlően akar az ember szólni, bizony meg kell mondja ezt is, azt is. Hát én most elárulom azt, amire a kollégáink hívták fel a figyelmet, amikor Boros Zolival a forgatásokon egymás mellett meneteltünk: Zolinak a bal válla volt fennebb, nekem meg a jobb. De legalább így kiegyenlítődve viseltük el a diktatúra súlyát.

Örömmel és szívesen ajánlom a 80 esztendőes Boros Zoltán a Kós Károly-díjra. Megérdemli!

Gödöllő, 2019. január

Csáky Zoltán